

ОСОБЛИВОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА ФЕРМЕРСЬКИМИ ГОСПОДАРСТВАМИ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті розкрито просторово-часові особливості виробництва продукції тваринництва на території Харківської області. Досліджено структуру та роль тваринництва в фермерських господарствах регіону, дана характеристика динаміці розвитку тваринництва за останні два десятиліття, а також проаналізовано чисельність поголів'я худоби та птиці, виробництво продукції сільського господарства Харківської області на обласному та районному рівні.

***Ключові слова:** тваринництво, фермерські господарства, структура виробництва основних видів продукції.*

***В.Ф. Лихван ОСОБЕННОСТИ ПРОИЗВОДСТВА ПРОДУКЦИИ ЖИВОТНОВОДСТВА ФЕРМЕРСКИМИ ХОЗЯЙСТВАМИ ХАРЬКОВСКОЙ ОБЛАСТИ.** В статье раскрыты пространственно-временные особенности производства продукции животноводства на территории Харьковской области. Исследована структура и роль животноводства в фермерских хозяйствах региона, дана характеристика динамике развития животноводства за последние два десятилетия, а также проанализированы численность поголовья скота и птицы, производство продукции сельского хозяйства Харьковской области на областном и районном уровне.*

***Ключовые слова:** животноводство, фермерские хозяйства, структура производства основных видов продукции.*

***V.F. Likhvan. FEATURES LIVESTOCK PRODUCTION FARMS KHARKIV REGION.** The article reveals the spatial and temporal characteristics of livestock production in the Kharkiv region. The structure and the role of livestock in the farms of the region, the characteristic of the dynamics of livestock over the past two decades, and also analyzed the number of livestock and poultry, agricultural production Kharkiv region at provincial and district level.*

***Keywords:** livestock, farms, the structure of major products.*

Постановка проблеми. Виробництво сільськогосподарської продукції в Харківській області має досить специфічні особливості. Зокрема це стосується фермерських господарств, які займають досить велику частку в області. Основною продукцією фермерських господарств є продукція рослинництва та тваринництва. Якщо рослинництво фермерських господарств в регіоні займає провідне місце та знаходиться на досить високому рівні виробництва продукції, то тваринництво переживає сьогодні досить важкі часи. Дана тема є досить

актуальною, оскільки потрібно провести аналіз просторово-часових особливостей виробництва продукції тваринництва фермерських господарств в Харківській області обґрунтувати причини занепаду галузі в останні кілька років, на основі чого можливо розробити прогноз подальшого розвитку.

Метою даного дослідження є визначення просторово-часових особливостей виробництва продукції тваринництва фермерськими господарствами Харківської області, виявлення динаміки виробництва за останні 10 років, аналіз структури виробництва, та характеристика галузі в територіальному розрізі.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Харківській області усі товаровиробники сільськогосподарської продукції поділяються на 2 основні ланки: (фермерські господарства) сільськогосподарські підприємства та господарства населення. У 2010 році розподіл виробництва сільськогосподарської продукції мав такий вигляд: 54,6% – господарство населення, 45,4% – фермерські господарства [1]. Проте такий розподіл спостерігався тільки в останні 10 років. Починаючи з 1991 року частка фермерських господарств у виробництві сільськогосподарської продукції постійно спадала, що свідчило про зацікавленість населення в створенні саме сільськогосподарських підприємств, що спричинювало кращі умови для торгівлі (рис.2).

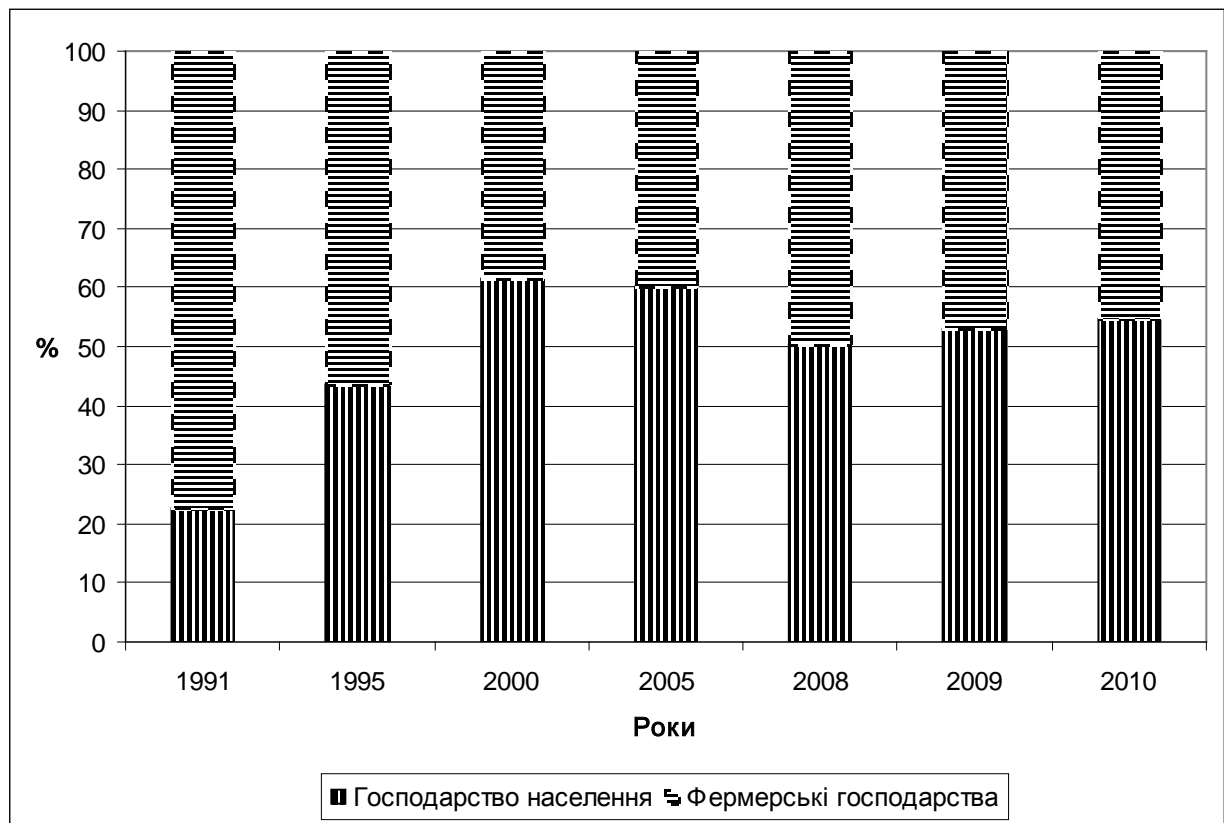

Рис.1. Склад виробництва валової продукції сільського господарства за її основними товаровиробниками в Харківській області у 2010 році (складено автором за даними [1])

На сьогодні фермерські господарства мають дещо менший відсоток виробництва сільськогосподарської продукції у порівнянні з господарствами населення. Як зазначалося вище, така ситуація спостерігається останні 10 років, і в останні кілька років частка виробництва переважання господарств населення поступово збільшується. В 90-х роках ХХ ст. розподіл виробництва мав зовсім інший вигляд, оскільки до сільськогосподарських підприємств відносилися потужні колгоспи та радгоспи, які залишилися після розпаду СРСР та повністю функціонували на території Харківської області. Згодом вони в основному перетворилися на фермерські господарства, проте сама суть корінним чином не змінилася.

Фермерське господарство – форма підприємницької діяльності громадян із створенням юридичної особи, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, займатися її переробкою та реалізацією, з

метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм для ведення фермерського господарства [1].

Відповідно до закону України «Про фермерське господарство» даний вид господарства може бути створений одним громадянином України або кількома громадянами України, які є родичами або членами сім'ї [2].

У 2010 році фермерськими господарствами Харківської області реалізовано на забій худоби та птиці у живій вазі 0,5 тис.т, або на 7,1% більше, ніж у попередньому році; вироблено молока 6,5 тис.т (на 4,1% менше), яєць всіх видів – 68,1 тис.шт (на 39,8% менше рівня попереднього року).

Чисельність поголів'я худоби та птиці – це один з основних показників, які характеризують тваринництво в будь якому сільськогосподарському утворенні (сільськогосподарське підприємство чи фермерське господарство). Даний показник характеризує розміри господарства та динаміку його розвитку за попередні і на наступні роки (не враховуючи не передбачувані обставини). Стан фермерських господарств за чисельністю поголів'я худоби і птиці в Харківській області відображений на рис. 2.

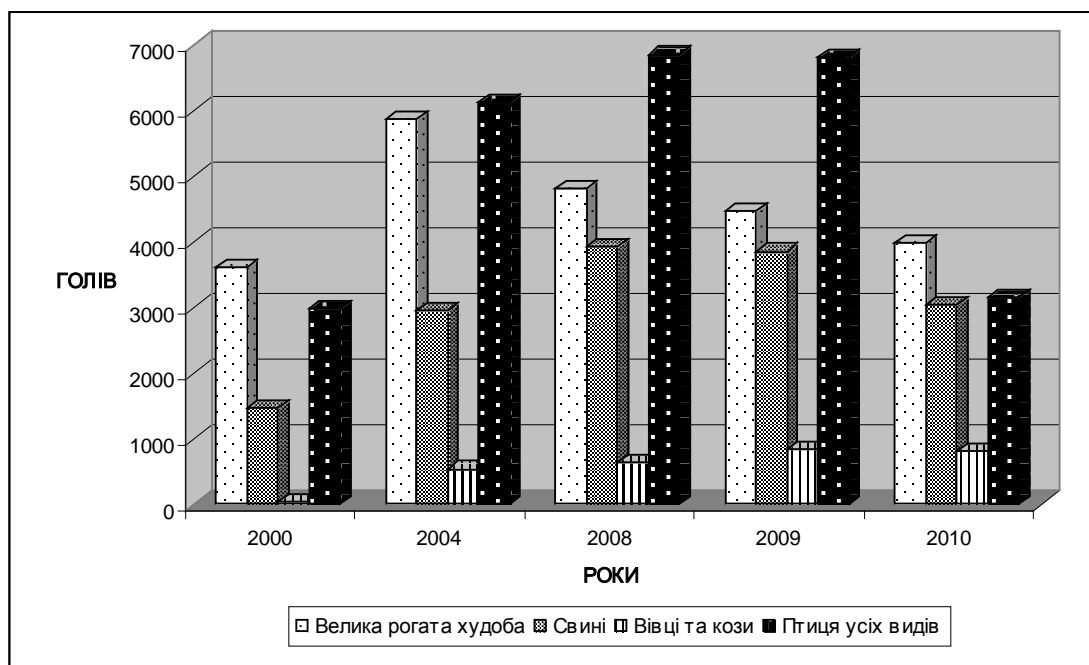

Рис. 2. Чисельність поголів'я худоби та птиці у фермерських господарствах Харківської області у 2000 – 2010 роках (складено автором за даними [3])

Майже усі представлені показники збільшувалися до 2008 року, а наступного року або зупинили динаміку зростання або мали різкий спад. Нестабільна економіка країни 2008 року та вступ до СОТ привели до зупинки розвитку сільського господарства Харківської області, а як бачимо в деяких підгалузях і до різкого спаду. Друга хвиля економічної кризи найбільше вплинула на розведення птиці і як наслідок зменшення чисельності голів більше ніж на половину. Якщо порівнювати ці показники саме з попереднім роком, то зменшилась чисельність всіх видів худоби, а саме: птиці всіх видів – на 53,7%, свиней – на 20,9%, великої рогатої худоби – на 11%, овець та кіз – на 3,6%, корів – на 1,2%.

У 2010 році структура поголів'я худоби та птиці нагадувала структуру 2000 року і мала наступний вигляд (рис. 3). Відсоток великої рогатої худоби має невелику перевагу, проте порівняно зі свинями та птицею усіх видів мають майже рівномірний розподіл. Дещо меншу частку мають вівці та кози – 7%, що пояснюється не високим розвитком вівчарства в Харківській області.

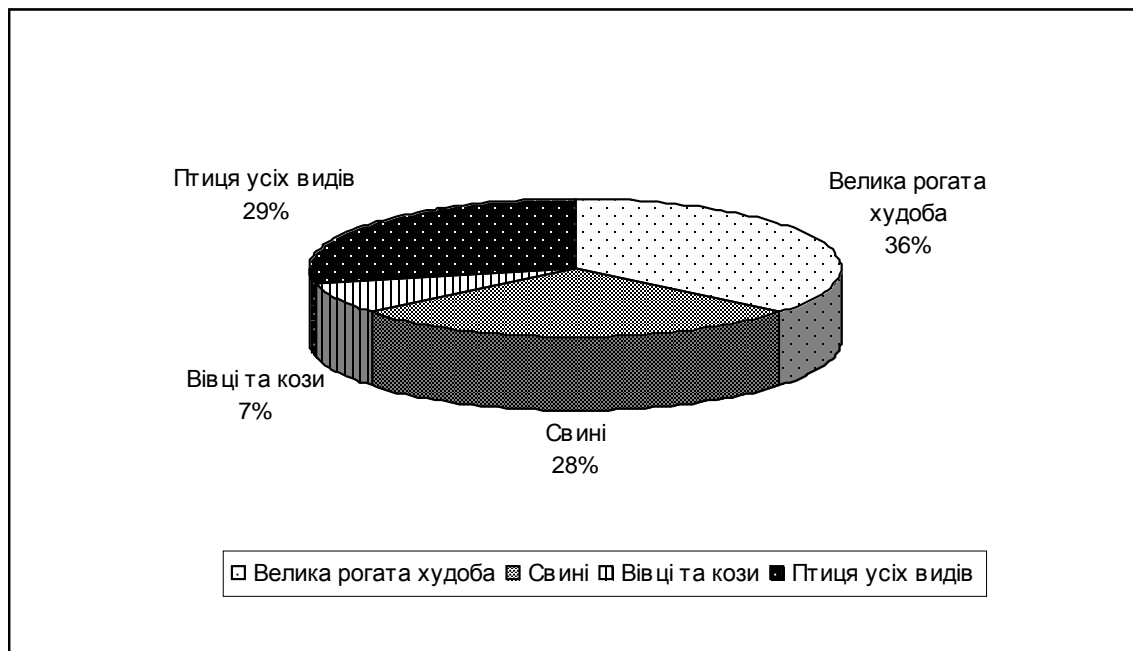

Рис. 3. Структура розподілу поголів'я худоби та птиці у фермерських господарствах Харківської області у 2010 році (складено автором за даними [3])

Виробництво основних продуктів тваринництва в фермерських господарствах відображено на рис. 4.

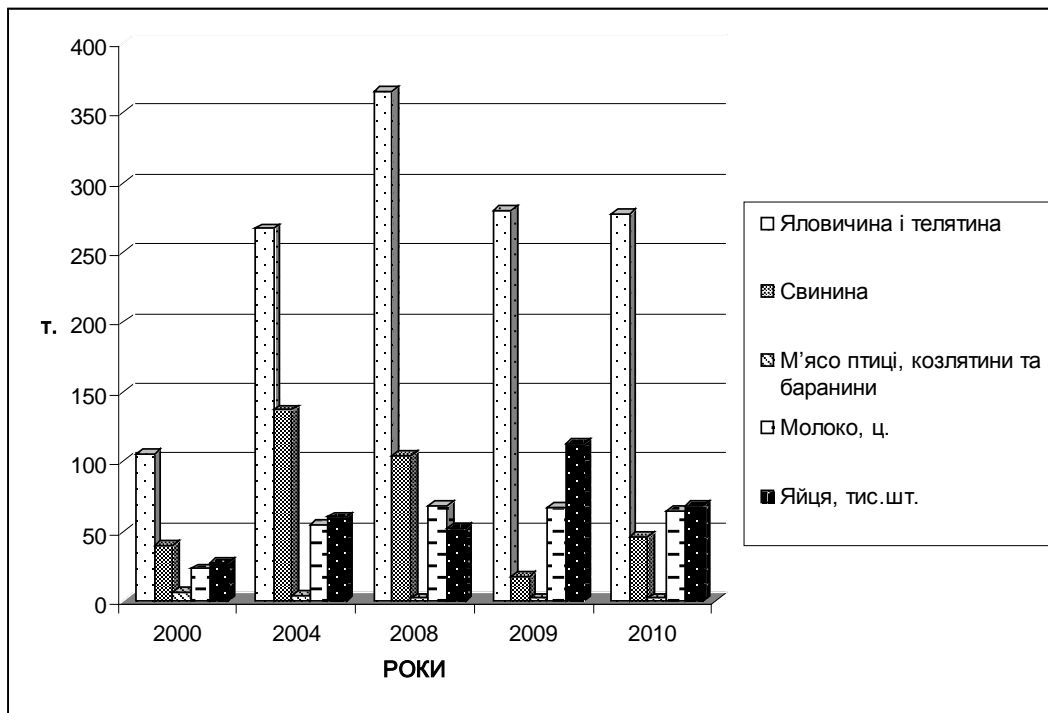

Рис. 4. Динаміка виробництва основних продуктів тваринництва у фермерських господарствах Харківської області за період 2000 – 2010 років (побудовано автором за даними [2])

Даний показник прямо пов'язаний з кількістю поголів'я худоби та птиці в фермерських господарствах. І якщо у 2008 – 2009 роках спостерігалось різке скорочення поголів'я, то і виробництво продуктів тваринництва також зазнавало певного скорочення. Наприклад: у 2009 році фермерські господарства області нараховували 6814 голів птиці та виробництво 113 тис.шт. яєць, а в 2010 році після значного скорочення даного виду виробництва нараховувалося 3153 голів птиці та відповідно виробництво 68 тис.шт. яєць. Аналогічно з цими показниками і змінилася і структура виробництва, яка також нагадувала 2000 рік.

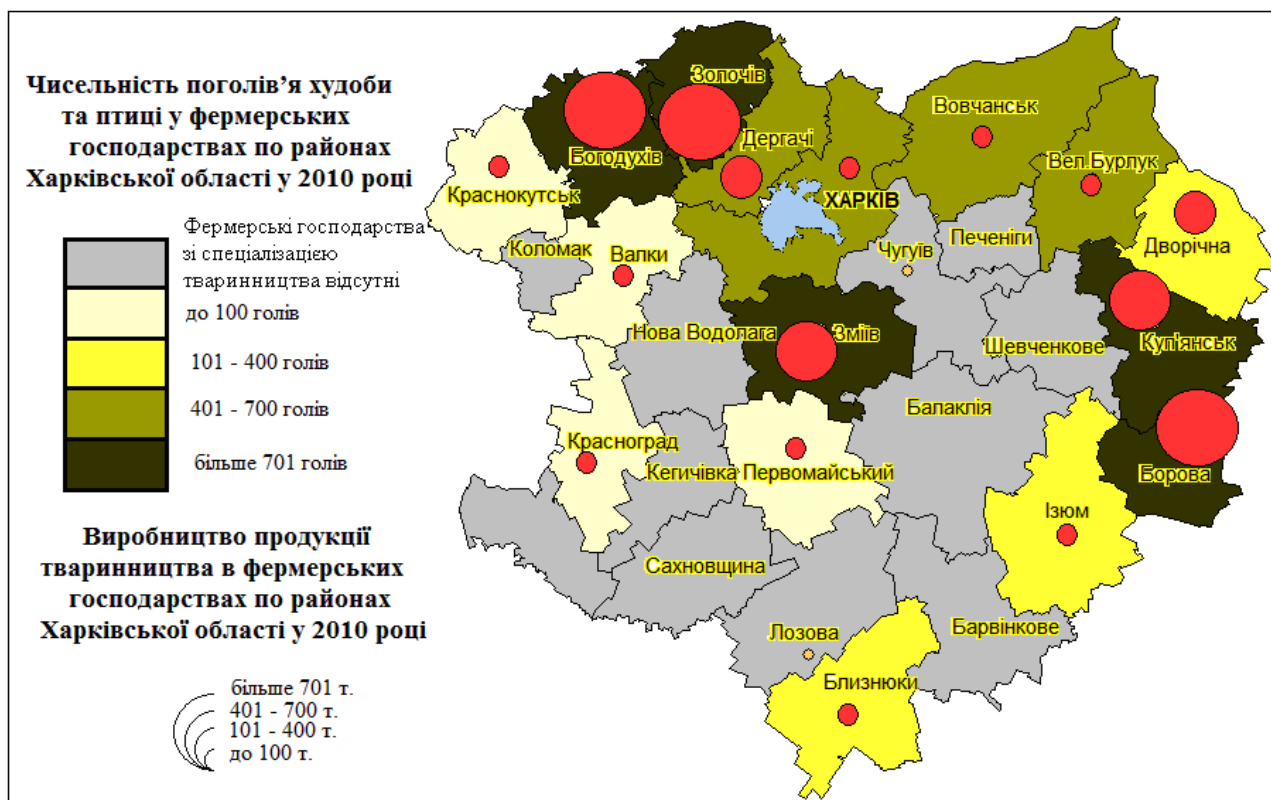

Рис. 5. Стан тваринництва фермерських господарств Харківської області у 2010 році (побудовано автором за даними [2])

З 27 районів Харківської області тільки в 16 є фермерські господарства, які спеціалізуються на тваринництві. В інших районах більш розвинуті господарства населення та фермерські господарства зі спеціалізацією на рослинництві. Фермерські господарства розташовані переважно в районах, які спеціалізуються на сільському господарстві, яке займає значну частку від загального господарства. Винятком можуть служити Харківський, Красноградський та Лозівський райони, проте виробництво продукції тут становить менше 100 т. Дуже важливими факторами розміщення і розвитку фермерських господарств на території регіону є наявність пасовищ та розвиток кормової бази. Також важливим фактором розміщення є наявність споживача, а саме великих міст та підприємств для переробки продукції тваринництва.

Отже, за вище зазначеними показниками сучасний стан тваринництва фермерських господарств нагадує його стан у 2000 році, хоча в попередні роки спостерігався значний підйом галузі. Основними причинами такого спаду

можна назвати економічну кризу, в якій знаходиться Україна та зокрема її регіони, а також вступ країни до СОТ, що негативно відобразилося на сільському господарстві. Фермерські господарства також відчули негативні наслідки, оскільки продукція тваринництва не змогла скласти конкуренцію на світовому ринку і ледве витримує конкуренцію на внутрішньому ринку України. Порівняно з рослинництвом у фермерських господарствах Харківської області, тваринництво не має такого широкого територіального розповсюдження та знаходиться на значно нижчому рівні розвитку.

У відповідності зі Стратегією сталого розвитку Харківської області до 2020 року [4], основним напрямком розвитку галузі в межах регіону має стати збільшення обсягів переробки й виробництва продукції тваринництва, зокрема м'яса та яєць за рахунок збільшення поголів'я худоби і птиці, а також застосування комплексу економічних і фінансових заходів, в тому числі і державної підтримки фермерства.

Література

1. *Сільське господарство Харківської області (статистичний збірник) / [відп. за вип. Г.А. Хлудєєва]. – Х.: Головне управління статистики у Харківській області, 2010. – 159 с.*
2. *Закон України «Про фермерські господарства». – К.: Міленіум, 2001. – С.363*
3. *Фермерські господарства Харківської області (статистичний збірник) / [відп. за вип. К.П.Воловікова]. – Х.: Головне управління статистики у Харківській області, 2011. – 94 с.*
4. *Стратегія сталого розвитку Харківської області до 2020 року. – Режим доступу: <http://www.kharkivoda.gov.ua/documents/2922/104.pdf>.*